

и старины. – СПб., 1910.

13. Лукомский Г.К. Батурицкий дворец. – СПб., 1911.

14. Врангель Н.Н. А.Г. Венецианов в частных собраниях. – СПб., 1911.

15. Врангель Н.Н. Наследие великой княжны Марии Николаевны. – СПб., 1913.

16. Венок Врангелю [текст] / Общество защиты и сохранения в России памятников искусства и старины. – Пг., 1916. – 95 с.

17. Мусаева У.К. Народный учитель: Документальный очерк деятельности выдающегося крымскотатарского просветителя Усеина Боданинского [текст] / У.К. Мусаева; отв. ред. А.А. Непомнящий. – Симферополь: СГТ, 2007. – 240 с. – (Биобиблиография крымоведения; Вып. 9).

18. ГААРК, ф. Р- 2235, оп. 1. д. 26, л. 16.

19. Там же, л. 17.

20. Там же, л. 9.

21. Николай Михайлович //Большой Энциклопедический словарь: [Электронный документ] // Словари и энциклопедии на Академике. – (<http://dic.academic.ru/dic.nsf/enc3p/213086>). Проверено 26.03.2010.

Нагорняк К.І. До історії діяльності Товариства з захисту та збереження в Росії пам'ятників мистецтва та старовини

У праці розглядається історія створення, цілі та форми праці Товариства з захисту та збереження в Росії пам'ятників мистецтва та старовини. Були проаналізовані праці найвизначніших діячів цієї організації з захисту історико-культурної спадщини Російської імперії.

Nagornjak K.I. The history of the activity of the Society of the protection and preservation of the art's and antiquities' monuments in Russia

The article deals with the history of creation, purposes and activity's forms of the Society of the protection and preservation of the art's and antiquities' monuments in Russia. The result of the activity of the prominent figures of this organization on protecting historical and cultural heritage of the Russian empire was analyzed.

Т.Б. Назарчук

НЕВІДОМІ СТОРІНКИ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ БІБЛЮГРАФІЇ: КРИМОЗНАВЧІ СТУДІЇ 20-х РОКІВ ХХ ст.

У статті викладені передумови розвитку кримознавчої бібліографії в 20-ті рр. ХХ ст. Розглянуто напрями роботи Наукового товариства татарознавства, яке було створено 1922 р. Висвітлена діяльність в галузі бібліографії відомого татарського письменника Г.М. Габдрахімова (Алі Рахіма), подано характеристику його посібника «Матеріали для бібліографії з татарознавства». Також розглянуто внесок у систематизацію опублікованої спадщини з проблем історії та етнографії кримських татар О.Н.-А. Акчокракли, історика і дослідника татарської культури, одного із засновників нового напрямку в сходознавстві – вивчення історії та етнографії кримських татар. Обґрунтовано необхідність у подальшому пошуку і дослідженні бібліографічних проектів народознавства того часу.

У бібліографії кримознавства з початку 20-х років ХХ ст. спостерігається стійкий інтерес до фіксації зростаючих обсягів публікацій з історії та культури численних етносів, що мешкали

на півострові, перш за все – кримських татар, караїмів, кримчаків, вірмен, євреїв. У Криму, де на компактній території упродовж століть мешкали найрізноманітніші етнічні групи, цілком зрозумілим було прагнення учених проводити етнографічну роботу та публікувати результати досліджень. Проте, незважаючи на створення в дорадянський час ряду бібліографічних посібників (серед яких на першому місці – універсальний бібліографічний покажчик «TAURICA» А.І. Маркевича), до 20-х років ХХ ст. спеціальних народознавчих досліджень у бібліографії не проводилося. Необхідність створення таких посібників була очевидна дослідникам того часу у зв'язку з потребою фіксації все зростаючої кількості публікацій з проблеми. Тому 20-30-і роки ХХ ст. стали часом значних народознавчих бібліографічних проектів у кримознавстві [1, 422], що привело до оформлення народознавства в окремих напрям кримознавчої бібліографії.

Є.Ю. Гопштейн у вступній статті до складеного ним 1930 р. довідника «Бібліографія бібліографічних покажчиків літератури про Крим» справедливо пов'язував динаміку досліджень півострова з найважливішими віхами кримської історії [2]. Для розвитку народознавчого напрямку в кримознавчій бібліографії такою віхою стало встановлення радянської влади на півострові та створення 1921 року Кримської Автономної Соціалістичної Радянської Республіки.

Здійснювана радянською державою з 1923 р. політика коренізації в Криму набула форми «татаризації» в адміністративній і соціальній сферах суспільного життя, на деякий час зробила можливими фундаментальні етнографічні дослідження. Особлива увага, природно, приділялася кримським татарам. При цьому відповідно до домінуючих тоді в радянській науці й ідеології концепцій, татари вважалися одним етносом, розселеним у декількох частинах країни. Тому деякі бібліографічні дослідження, присвячені кримським татарам, проводилися в загальносоюзних організаціях. Найбільшою з них було Наукове товариство татарознавства, яке працювало в Казані. Членами цієї наукової організації було й багато з кримських краєзнавців. Дослідження проводилися спільно і, неодноразово, на території Криму.

Наукове товариство татарознавства було створено 1922 р. на базі Товариства сходознавства при відкритті в Казані після встановлення радянської влади Східної академії. Головою цієї організації був відомий історик Микола Миколайович Фірсов. Його заступником став видатний татарський учений, письменник і громадський діяч Г. Ібрагімов, що очолював у ті роки Академічний центр Татнаркомосу. Період найактивнішої діяльності товариства припав на 1925-1930 рр. Протягом цього часу було проведено близько 40 засідань, на яких заслухано

65 наукових доповідей; організовано близько 10 експедицій по районах Татарії. У ці роки товариство видавало журнал «Вестник Научного общества татароведения». Товариство підтримувало наукові контакти зі 120 науковими установами. Так, видання товариства надсилалися до Берліна, Гамбурга, Дерпта, Лондона, Нью-Йорка, Рима, Харбіна.

Напередодні розгрому радянського краєзнавства в Науковому товаристві татарознавства при Академічному центрі Татаркомосу було підготовлено «Матеріали для бібліографії по кримських і литовських татар» [2], укладачем яких був Алі Рахім.

Алі (Галі) Рахім – псевдонім відомого татарського письменника, літературознавця Галі Мухамметшакіровича Габдрахімова (1892-1943). Учений народився 1892 р. в Казані. Його батько походив із селян, а згодом був власником торгівельної фірми. Початкову освіту хлопець здобув у медресе «Мухаммадія», 1905 р. вступив до Казанського комерційного училища, одночасно продовжував вивчення східних мов (арабської, перської та турецької). Закінчивши 1913 р. комерційне училище, він вступив до Московського комерційного інституту, де прослухав чотири курси в економічному відділенні. Приїхавши до Казані 1917 р., Г.М. Габдрахімов розпочав педагогічну діяльність викладачем татарської літератури в педагогічному технікумі. У 1920-1921 рр. він викладав історію тюрко-татарських літератур і татарського фольклору в Східній академії, відкритій після встановлення радянської влади в Казані, з 1922 р. до 1930 р. був викладачем тих же дисциплін у Східному педагогічному інституті. Постановою Науково-політичної секції ДУСа 1927 р. ученого було затверджено доцентом по кафедрі тюрко-татарських літератур у тому ж інституті, а в 1930-1931 рр. був штатним науковим співробітником Татарського науково-дослідного економічного інституту, де займав посаду секретаря Кабінету татарської мови та літератури. Крім цього він був членом ряду наукових товариств: Товариства археології, історії та етнографії при Казанському університеті, Товариства вивчення Татарстану і Товариства татарознавства при Академічному центрі Наркомосу Татарської АСРР; із 1926 до 1930 року виконував обов'язки ученого секретаря Товариства татарознавства. Ще з 1909 р. він розпочав свою літературну й наукову діяльність під псевдонімом «Алі Рахім». Учений був автором ряду белетристичних творів; мав до 50 назв друкованих наукових праць російською і татарською мовами з історії тюрко-татарських літератур, критики, татарської мови, фольклору, мистецтва, археології та наукової бібліографії з татарознавства; у період із 1922 до 1925 року було видано «Матеріали з історії стародавньої татарської літератури» в трьох томах і

«Історію татарської літератури епохи феодалізму», написану спільно з Газізом Губайдуллінін [4; 5].

До сьогодні не втратили наукового значення дослідження Г.М. Габдрахімовим рукописів і етнографічних пам'яток. Про свої цінні знахідки джерел, зокрема такі як «Булгарські літописи», «Повість про Чингіз-хана й Аксак Тімура», «Збірник літописів» учений детально написав і опублікував уривки з цих творів. Г.М. Габдрахімов одним із перших указав на важливе значення археографічних досліджень. Він сам очолив цю роботу в Товаристві татарознавства. В публікаціях знайдених джерел учений детально зупинявся на історії цих пам'яток, прагнув показати на їх прикладі історію розвитку татарської мови та літератури. Неодноразово казанський історик-бібліограф приїжджав до Криму, де проводив бібліографічну роботу в спеціалізованій бібліотеці Центрального музею Тавриди, консультувався з корифеєм кримознавства Арсенієм Івановичем Маркевичем.

Ученого було заарештовано 1931 р. З тиші бібліотек він потрапив на будівництво Біломорсько-Балтійського каналу. Ставши ударником праці, 1934 року Г.М. Габдрахімов зумів добитися дострокового звільнення. Повернувшись до Казані, він зміг отримати роботу в Науковій бібліотеці Казанського державного університету, де йому було доручено каталогізацію східних книг і рукописів. 1938 року бібліограф знову опинився в жорнах судово-каральної тоталітарної машини. Протягом двох років із нього намагалися вибити свідчення про співпрацю з іноземними розвідками. У лютому 1940 р. тяжкохворого вченого звільнили, проте отримати роботу за фахом йому так і не вдалося.

1930 року Г.М. Габдрахімову вдалося опублікувати «Матеріали для бібліографії з татарознавства» в двох казанських періодичних виданнях [3; 6]. У шести розділах «Історія», «Археологія», «Етнографія», «Мистецтво», «Музика», «Різне» представлено 62 публікації про кримських татар. Звід не анотований, включає праці за період з 1918 до 1928 року. Учений вибірково зафіксував окремі видання та статті в наукових журналах. Зібрана бібліографія, за словами самого укладача, «не претендує на відносну повноту й охоплення наукової літератури з цієї галузі». Вибіралися лише значущі, на думку Г.М. Габдрахімова, праці, перевірені ним *de visu*. Бібліографія містила праці російською, українською, білоруською і деякими західноєвропейськими мовами. Праці тюркськими мовами до неї не увійшли.

У двох найбільших розділах – «Волзькі татари» та «Стародавні татари» – сконцентровані публікації, що безпосередньо перегукуються з історією й етнографією тюркських народів Криму: революційний рух, історія, музейна справа, етнографія, фольклор, мистецтво, театр, музика, лінгвістика, алфавіт, література, демографія,

Татарська республіка, питання національної культури, татарознавство, народна охорона здоров'я, народне господарство, праця. При підготовці названих бібліографічних зводів Г.М. Габдрахімов, окрім кримчан, співробітничав із ученими з різних регіонів СРСР. Так, професором А.А. Непомнящим виявлено листа (підписано: Алі Рахім), направлено 15 лютого 1928 р. до Всеукраїнської наукової асоціації сходознавства. Казанський бібліограф, надсилаючи видання Наукового товариства татарознавства, просив надіслати йому видані номери «Східного світу» [7].

Розділ «Історія» містить 10 позицій. У ньому не відбито жодної фундаментальної праці. Скоріш тут зібрано дослідження з окремих питань кримськотатарської історії. Крім напрацювань таких відомих і авторитетних учених як А.І. Маркевич («Переселення кримських татар до Туреччини у зв'язку з рухом населення в Криму») і В.І. Филоненко («До питання про походження і значення слова «тат»), тут містяться й обов'язкові для того часу дослідження з характерними назвами (наприклад, «Націоналістичні ілюзії кримських татар у революційні роки»).

У розділі «Археологія» (20 позицій) в основному наведено інформацію про дослідження відомих у той час кримизнавців – О.Н.-А. Акчокракли, У.А. Боданінського, І.Н. Бороздіна та ін. Основний корпус поданих тут публікацій пов'язаний з археологічною експедицією в стародавній столиці Кримського ханства місті Солхаті (Старий Крим). Інші матеріали охоплюють наступну проблематику: розкопки в Бахчисараї, Судаку і на Чуфут-Кале, татарські написи і тамги, нумізматику Гіреїв.

Безпосередньо розділ «Етнографія» містить лише 6 позицій. Він висвітлює питання антропології кримських татар, деякі народні обряди та ремесла. При цьому зазначимо, що ці ж аспекти розглядаються і в документах, систематизованих в інших розділах.

У розділ «Мистецтво» Г.М. Габдрахімов умістив відомості про 13 публікацій, із них 5 – це серія публікацій відомого радянського архітектора-конструктивіста Мойсея Яковича Гінзбурга переважно про архітектуру ханського періоду. Останні праці, в основному, описують побутове мистецтво кримських татар, національну вишивку й узор.

Найнезначніший за кількістю врахованих позицій розділ бібліографічного посібника – «Музика» – містить всього чотири записи. В ньому відбито найзначнішу на той час працю з цієї проблематики «Пісні кримських татар» викладачів Кримського педагогічного інституту ім. М. В. Фрунзе С.Б. Єфетова та В.І. Филоненка. При цьому не зафіксовано значних видань Етнографічної секції Державного інституту музичної науки в Москві. Вочевидь, враховувалася лише наявна під руками (в Казані та Сімферополі) література.

У прикінцевий розділ «Різне» (9 публікацій) Г.М. Габдрахімов умістив матеріали, які тематично не могли увійти до інших частин посібника. В основному тут подані матеріали про сучасне авторів життя Кримської АСРР – економіку півострова, проблеми кримськотатарського мовознавства і т. д.

Таким чином, бібліографічний посібник Г.М. Габдрахімова «Матеріали для бібліографії по кримських і литовських татарах» є одним із небагатьох довідників, створених у 20-х роках ХХ ст., де спеціально було підібрано й відбито інформацію про кримських татар. Головний недолік праці дослідника – внесення до списку лише сучасних йому робіт, причому лише знайомих укладачеві *de visu*, що усувало з посібника значний корпус джерел і літератури з теми.

Згідно даних В.В. Симоновського, облік і складання татарською мовою покажчика літератури, присвяченої життю кримських татар, здійснював доцент Кримського педагогічного інституту ім. М.В. Фрунзе Осман Нурі-Асан Акчокракли (1878-1938), історик і дослідник татарської культури, автор ряду наукових робіт з історії й етнографії кримських татар [8, 207].

Кримськотатарський учений народився в родині селянина, що славився прекрасним арабським письмом. Син успадкував цей талант, викладав каліграфію на факультеті східних мов Петербурзького університету, прикрасив орнаментами та цитатами з Корану деякі мечеті Петербурга і Бахчисараю. Серед його вчителів – І. Бораганський. О.Н.-А. Акчокракли навчався рік у Туреччині (1895 р.), а потім, з метою самоосвіти, відвідав Каїр (1908 р.). В анкетах свою освіту він зазначав як «незакінчену середню». Це, проте, не перешкодило йому стати освіченою людиною свого часу. Перебуваючи в Петербурзі (1899-1901), О.Н.-А. Акчокракли видав переклад байок І.А. Крилова, опублікував поему О.С. Пушкіна «Бахчисарайський фонтан» паралельно російською та кримськотатарською мовами. Пізніше ним було перекладено комедію М.В. Гоголя «Одруження». У 1901-1905 рр. О. Н.-А. Акчокракли служив в армії, з 1908 до 1910 року редагував в Оренбурзі журнал «Шура». Як особистість і як учений сформувався під впливом Ісмаїла Гаспринського, будучи співробітником газети «Переводчик-Терджиман» (1906, 1910-1916). Роботу в газеті поєднував із викладанням у Зінджирли-медресе.

У 1917-1918 роках О.Н.-А. Акчокракли обирався членом Курултаю, але активної політичної діяльності не проводив. Повністю віддатися науці та викладанню він зміг лише після закінчення громадянської війни. Навесні 1921 р. за його ініціативою і безпосередньою участю в будівлі, де раніше друкувався «Переводчик-Терджиман», було відкрито будинок-музей Ісмаїла Гаспринського. 1922 року ученого було запрошено на роботу до східного

факультету Кримського університету, незабаром перетвореного в педагогічний інститут. 1923 року його було прийнято в дійсні члени Таврійського товариства історії, археології та етнографії – найбільшого й найавторитетнішого місцевого краєзнавчого товариства. Розквіт наукової діяльності О.Н.-А. Акчокракли припав на середину 20-х, коли він ствердився як археолог, фольклорист, історик і епіграфіст. У педінституті викладав турецьку мову та східну каліграфію, пізніше – кримськотатарський фольклор і етнографію.

О.Н.-А. Акчокракли став одним із засновників нового напрямку в сходознавстві – кримськотатарознавство. Він вивчав минуле та сьогодення рідного народу: історію, мову, етнографію, культуру. Наприкінці 1924 – на початку 1925 року газета «Еъни дунья» надрукувала 23 історико-бібліографічних нариси О.Н.-А. Акчокракли про міста та села Криму, їх пам'ятки. Він брав участь у археолого-етнографічній експедиції 1925 року. Йому вдалося виявити історико-літературну пам'ятку – поему Джан Мухаммеда про похід Тугай-бея на допомогу Богдану Хмельницькому. Про це О.Н.-А. Акчокракли зробив доповідь на засіданні Таврійського товариства історії, археології та етнографії і на II Всеукраїнському з'їзді сходознавців у Харкові (1929 р.). Короткий виклад поеми опубліковано в рупорі українських сходознавців «Східний світ». Кримський краєзнавець перебував у дружніх взаєминах із академіком А.Ю. Кримським, опублікував статтю у відомому кримознавчому збірнику, підготовленому у Всеукраїнській академії наук, «Студії з Криму» (1930 р.). Інше наукове відкриття О.Н.-А. Акчокракли – кримськотатарські родові знаки-тамги. Він зібрав близько 400 тамг, зробив їх систематизацію та науковий опис. Відмінне знання арабської й турецької мов дозволило краєзнавцеві успішно вивчити багато епіграфічних пам'яток Кримського середньовіччя в Старому Криму, Отузі, Чуфут-кале. Як знавець кримськотатарського фольклору, Осман Акчокракли вивчав стародавні епоси «Чора-Багир», «Едіге» та ін. Разом із композитором А. Рефатовим підготував лібрето опери «Чора-Багир» – першої опери кримськотатарською мовою. 1927 року він написав п'єсу «Бахчисарайський фонтан сліз», яка з успіхом йшла на сцені Кримського державного татарського театру.

Таким чином, протягом 20-х – перших років наступного десятиліття ХХ ст. в Криму активно проводилися систематизація й облік опублікованих документів із проблеми історії та етнографії кримських етносів. Опубліковані посібники (Г.М. Габдрахімов) мали вибіркового характеру і не могли надати повного уявлення про репертуар кримського народознавства. Рукописні картотеки (О. Н.-А. Акчокракли, В.М. Маркова, І.Я. Неймана) фіксували публікації газет і журналів російською, кримськотатарською і

німецькою мовами. Сьогодні встановлено лише місцезнаходження бібліографічного зібрання І.Я. Неймана, але допуск до нього обмежений. Велика частина народознавчих бібліографічних проєктів так і залишилася нереалізованою, багато робіт втрачено. Їх пошук – один із головних напрямів сучасних досліджень, оскільки праці О.Н.-А. Акчокракли, Є.Ю. Гопштейна, В.М. Маркова, І.Я. Неймана та інших учених дозволяють, за умови їх виявлення, ширше уявити собі літературу, присвячену народам Криму.

Посилання

1. Непомнящий А.А. Подвижники кримведения.– Симферополь: Изд-во «СГТ», 2008. – Т. 2: TAURICA ORIENTALIA. – 600 с. – (Биобиблиография кримведения; Вып. 12).
2. Гопштейн Е. Е. Библиография библиографических указателей литературы о Крыме / Об-во по изучению Крыма.– Симферополь, 1930. – 15 с.
3. [Габдрахимов Г.М.] Материалы для библиографии по крымским и литовским татарам // Вестник Научного общества татароведения. – 1930. – № 9/10. – С. 194–200. – Изд. под псевд.: Рахим А.
4. Ахундов А. Ноябрь в истории татар и Татарстана // Татарстан. – 2002. – № 11. – С. 67.
5. Татарский энциклопедический словарь / Гл. ред. М.Х. Хасанов; Ин-т татарской энциклопедии АН Республики Татарстан. – Казань, 1999. – С. 463.
6. [Габдрахимов Г.М.] Материалы для библиографии по татароведению // Труды Дома татарской культуры.– Казань, 1930.– Т. 1: Очерки по изучению местного края / Под ред. С.П. Сингалевича и Р.Ш. Тагирова. – С. 342-395. – Изд. под псевд.: Рахим А.
7. Непомнящий А.А. Востоковедческие исследования в крымской библиографической литературе в XIX – начале XX века // Східний світ. – 2002. – № 2. – С. 5-15.
8. Симоновский В. В. Очерк библиографической работы в Крыму / Подг. Р.И. Ушатая // Историческое наследие Крыма. – 2007. – № 19. – С. 204-207.

Назарчук Т.Б. Неизвестные страницы развития украинской библиографии: кримведческие студии 20-х годов ХХ ст.

В статье изложены предпосылки развития кримведческой библиографии в 20-е гг. ХХ века. Рассмотрены направления работы Научного общества татароведения, созданного в 1922 г. Освещена деятельность в области библиографии известного татарского писателя Г.М. Габдрахимова (Али Рахим) и дана характеристика его пособия «Материалы для библиографии по татароведению». Также рассмотрен вклад в систематизацию опубликованного наследия по проблемам истории и этнографии крымских татар О.Н.-А. Акчокраклы, историка и исследователя татарской культуры, одного из основателей нового направления в востоковедении – изучения истории и этнографии крымских татар. Обоснована необходимость в дальнейшем поиске и исследовании народоведческих библиографических проєктов того времени.

Nazarchuk T.B. Unknown pages of development of ukrainian bibliography: crimeastudies of studio of the 20th years of the XX century

The preconditions of the development of crimeastudies bibliography of the 20th years of the XX century are expounded in the article. The direction of the scientific society of tatarstudies, created in 1922 are considered in it. The activity is lighted up in area of bibliography of the known Tatar writer G. M. Gabdrachimova

(Ali Rachim) and the description of his manual «Materials for bibliography on tatarstudies» is given. The contribution to systematization of the published legacy on issues of history and ethnography of Crimean Tatars of O. N.-A. Akchokracly, historian and researcher of the Tatar culture, one of the founders of new direction in orientalism – crimeatatarstudies is also considered. A necessity is grounded in a further searching and researching of bibliographic projects of ethnologies of that time.

Б.С. Аулин

ТАВРИЧЕСКАЯ НАУЧНАЯ АССОЦИАЦИЯ В АРХИВНЫХ ФОНДАХ ГОСУДАРСТВЕННЫХ УЧРЕЖДЕНИЙ КРЫМА (1917-1920)

В статье рассматривается проблема систематизации базы первоисточников исследования Таврической научной ассоциации, вопрос ценности документации государственных учреждений Крыма периода Гражданской войны как источника по истории объединения, проводится анализ информативности и объективности ряда документов. В работе очерчена суть взаимодействия организации с государственными структурами как основы формирования документального корпуса. Осуществляется попытка систематизации архивных свидетельств. В связи с этим дается характеристика фондов этих учреждений. Кроме того, в исследовании обозначен ряд проблемных аспектов этого вопроса.

Последнее десятилетие в истории украинской исторической науки характеризуется бурным развитием крымоведения. Были возвращены незаслуженно забытые имена учёных, а в научный оборот введён обширный корпус содержательных источников [1]. До недавнего времени был расхожим стереотип рассмотрения периода 1917-1920 годов в контексте становления новой – советской науки. Развитие же «старой» научной школы оставалось без внимания. Тем не менее, в Крыму продолжал функционировать ряд научных организаций, некоторые из которых насчитывали более чем вековую историю. Поэтому ряд аспектов истории данного периода остаётся малоизученным. К числу таких относится вопрос становления и деятельности Комитета объединённых научных учреждений и обществ Таврической губернии или Таврической научной ассоциации (ТНА).

Организация была создана 25 июля 1917 года в Симферополе с целью консолидации научных сил полуострова, разобщённых и слабых вследствие системного кризиса экономики и политической системы, наблюдавшегося фактически с февраля 1917 года. Ассоциация была призвана обеспечить возможность научной деятельности многочисленным учёным, бежавшим в Крым из Москвы, Петрограда и Киева вследствие нестабильной ситуации в стране [2, 245-254], а также способствовать им в вопросе трудоустройства

[3]. Летом 1917 года в состав ассоциации вошло около 30 научных организаций полуострова (среди них можно отметить Таврическую ученую архивную комиссию, Никитский ботанический сад, Ялтинское отделение Крымско-Кавказского горного клуба, Севастопольскую биологическую станцию, Природно-исторический музей и др.) [4, 4]. Кроме того, немаловажным вектором деятельности ТНА предполагалось её участие в организации охраны памятников старины на полуострове. Таким образом, ТНА в годы Гражданской войны сыграла значительную роль в развитии науки на полуострове.

Учитывая то, что комплексное исследование, которое было бы посвящено вопросу деятельности ТНА, отсутствует, а в имеющихся можно встретить лишь спорадические упоминания о ней, очевидной для исследователя становится необходимость обращения непосредственно к источникам по истории данной организации. Опубликованных свидетельств, касающихся истории ТНА, кроме работ П.С. Гальцова и В.И. Вернадского [1, 245-254], практически нет, поэтому в данном случае главным источником для исследования является корпус архивных документов. Тем не менее, их интерпретация также сопряжена с рядом вопросов и сложностей.

Все документы, отложившиеся в Государственном архиве в Автономной республике Крым (ГААРК) и связанные с деятельностью ТНА, представлены фондами научных организаций, которые летом 1917 вошли в ее состав, и фондами государственных учреждений временных правительств Крыма. В корпусах документации научных организаций информация об ассоциации практически отсутствует. Это объясняется тем, что научные организации Крыма в данный период находились в состоянии глубокого кризиса, поэтому вопросам фондообразования не оказывалось должного внимания. Кроме того, вследствие нарушения связей «периферия-центр», многие филиалы центральных научных организаций оказывались без поддержки. Это также пагубно сказывалось на сохранности документации. Так в большинстве фондов научных организаций документы за рассматриваемый период представлены фрагментарно, либо не представлены вовсе. В массе этих обрывочных свидетельств, безусловно, обнаруживаются сведения о деятельности ТНА, но этого крайне недостаточно. Таким образом, в распоряжении исследователя остаются лишь фонды государственных учреждений правительств Крыма. За период с 1917 по 1920 год власть на полуострове менялась несколько раз. В январе 1918 года в Симферополе вооружённым путём была установлена советская власть, 1 мая